

Vy västerut mot Köpingsgränden från klockstapeln i Malax på 1920-talet. Foto Ida Malmberg. Malax museiförenings bildarkiv.

Väderleks- och årsväxtförhållandena i Malaks 1863—1915.

Av en tillfällighet har jag kommit att få se en anteckningsbok av en bonde i Yttermalaks för åren 1863—90. Han har i den fört bok över sin hemslöjd och skördarnas storlek. Men det har roat honom

Samma år gick man över isen till Vasa den 27 maj.
Den 28 maj var det första dagen vi hade någon värme. Då körde vi gödning andra dagen.
Den 31 maj gick man mellan Bergö och Moikepå på isen. Samma dag satte vi ut ryssjorna och några kassar.
Vi satte potäter den 3 juni.
Den 7 juni hade vi ut nötkreaturen första gången 1867.
Vi fingo 4 t:r, 5 k:r råg, 11 t:r korn och 20 kappar havra.

Den 25 juli kokade vi potäter första gången.
Vi fingo 8 t:r råg, 14 t:r korn, omkring 35 t:r potäter.
1870. Den sista april satte vi ut ryssjorna. Då fingo vi fisken den 1 maj.
Den sista april hade vi ut fåren första gången.
Den 11 maj satte vi potäter.
Vi fingo 9 t:r, 20 k:r råg, 17 t:r korn, 40 t:r potäter.
1871. Den 24 maj satte vi potäter.

1877. Den 25 maj gick man mellan Bergö och Malaks.
Den 5 juni satte vi de första potäter.
Den 7 juni sädde vi första gången.
Den 13 juni satte vi de sista potäter.
Dagen före julafton foro vi med båt från Munsmo till staden.
1878. Den 11 april råkade isen från ån.
Den 12 april fick man de första idarna.

1884. I från Malak man de för
1885. I från Malak
Vi fingo
1886. I
Då regnade fick man
Den 11 apt tet snö i s var det 14 len?).
1887—

Väderleks- och årsväxtförhållandena i Malaks 1863—1915

Av en tillfällighet har jag kommit att få se en anteckningsbok av en bonde i Yttermalaks för åren 1863—90. Han har i den fört bok över sin hemslöjd och skördarnas storlek. Men det har roat honom att med detsamma ibland uppteckna något av allmänt intresse om väderleksförhållandena på orten.

Hans anteckningar utgöra i all enkelhet ett värdefullt bidrag till Malaks historia och geografi och förtjäna att räddas undan glömska och förstöring. Då han ej torde vilja skyllra med sitt namn i tidningen – han lever ännu och är 74 år gammal – underlåter jag att nämna det.

Anteckningarna lyda:

1863. Vi fingo 7 tunnor råg och 16 tunnor korn.

1864. Vi fingo 11 ½ t:r råg och 11 t:r, 10 kappar korn.

1865. Vi fingo 10 t:r råg, 12 t:r korn och ½ tunna havra.

1866. Vi fingo 6 t:r råg, 12 ½ t:r korn, 1 t:a havra.

1867. Isen gick ifrån Malaks ån den 13 maj.

Samma år gick man över isen till Vasa den 27 maj.

Den 28 maj var det första dagen hade någon värme. Då körde vi gödning andra dagen.

Den 31 maj gick man mellan Bergö och Moikepå på isen. Samma dag satte vi ut ryssjorna och några kassar.

Vi satte potäter den 3 juni.

Den 7 juni hade vi ut nötkreaturen första gången 1867.

1868. Vi fingo 4 t:r, 5 k:r råg, 11 t:r korn och 20 kappar havra.

Den 12 maj satte vi potäter första gången. Vi kokade potäter första gången två veckor efter midsommar.

Den 20 maj sådde vi första gången.

Vi fingo 8 t:r råg, 7 t:r och 10 k:r korn, 37 t:r potäter.

1869. Den 18 april rakte isen ur Malaks ån.

Den 1 maj satte vi ut ryssjorna.

Den 12 maj fingo vi fisken första gången i kassarna.

Den 15 maj hade vi ut nötkreaturen första gången.

Den 13 maj körde vi gödningen första gången.

Den 1 juni var det snöväder.

Den 22 maj satte vi potäter första gången.

Den 24 juni sådde vi sista kornet.

Den 25 juli kokade vi potäter första gången.

Vi fingo 8 t:r råg, 14 t:r korn, omkring 35 t:r potäter.

1870. Den sista april satte vi ut ryssjorna. Då fingo vi fisken den 1 maj.

Den sista april hade vi ut fåren första gången.

Den 11 maj satte vi potäter.

Vi fingo 9 t:r, 20 k:r råg, 17 t:r korn, 40 t:r potäter.

1871. Den 24 maj satte vi potäter.

Vi fingo 12 t:r råg, 11 t:r och 5 k:r korn.

1872. Den 25 april rakte isen. Vi fingo 7 ½ t:r råg, 14 t:r korn.

1873. Den 9 april rakte isen.

Den 20 maj satte vi potäter.

Vi fingo 13 ½ t:r råg och 10 ½ t:r korn.

1874. Vi fingo 8 t:r råg, 12 ½ t:r korn.

1875. Vi fingo 14 ½ t:r råg, 11 ½ t:r korn.

1876. Den 12 april var det ett svårt snöfall, så att alla vägar blevo försatta.

Den 23 april rakte isen ifrån Malaks ån.

Den 15 maj satte vi potäter.

Den 21 juli kokade vi potäter första gången.

Vi fingo 9 t:r 20 k:r råg, 12 t:r och 15 k:r korn.

1877. Den 25 maj gick man mellan Bergö och Malaks.

Den 5 juni satte vi de första potäter.

Den 7 juni sådde vi första gången.

Den 13 juni satte vi de sista potäter.

Dagen före julafton foro vi med båt från Munsmo till staden.

1878. Den 11 april rakte isen från ån.

Den 12 april fick man de första idarna.

Den 13 maj satte vi potäter.

Den 20 maj hade vi ut korna första gången.

Vi fingo 10 t:r, 5 k:r råg, 11 t:r och 15 k:r korn, 2 t:r och 10 k:r havra.

1879. Isen rakte ifrån Malaks ån den 20 april.

Den 14 maj satte vi de första potäterna.

1880. Den 17 april rakte isen från Malaks ån.

Vi fingo 13 ½ t:r råg.

1881. Den 13 maj rakte isen i ån.

1882. Den 11 april fick man idar med metning.

Den 23 april råkade isen.

Vi fingo 8 ½ t:r råg, 19 ½ t:r korn, 5 t:r havra.

1883. Den 25 april råkade isen.

Vi fingo 14 ½ t:r råg, 17 t:r korn, 4 ½ t:r havra och 45 t:r potäter.

1884. Den 11 april råkade isen från Malaks ån. Samma dag fick man de första idarna.

1885. Den 26 april råkade isen från Malaks ån.

Vi fingo 13 ½ t:r råg.

1886. Den 4 april råkade isen. Då regnade det i flera dagar. Då fick man färsk fisk den 8 april. Den 11 april fanns det ganska litet snö i skogen. Den 12 april var det 14 graders värma (i solen?)

1887–89. Anteckningar saknas.

1890. Den 7 april råkade isen.

Den 5 maj satte vi potäter.

Den 13 maj släppte vi ut våra kor. Då var det grönt överallt.

Den 19 maj var det häggblomster.

1891–93. Anteckningar saknas, men från och med 1894 har dottern fortsatt dessa uppteckningar, som lyda:

1894. Den 14 mars hördes lärkan.

Den 1 april fingo vi färsk fisk.

Den 3 april råkade isen.

Den 28 april såg man häggblomster.

Den 12 maj såg jag utspruckna blommor.

Den 2 maj satte vi potäter.

På juldagen hade vi 3 graders värme.

1895. Den 26 april råkade isen.

Den 16 maj satte vi potäter.

1896. Den 14 april råkade isen.

Den 16 maj var det snöväder.

Den 29 maj satte vi potäter. Midsommardagen var ett stort hagelväder.

1897. Den 17 april råkade isen. Den 19 maj satte vi potäter.

1898. Den 28 april råkade isen.

1899. Den 27 april råkade isen.

Den 1 maj var snöväder.

Den 3 maj var det 3 alnars snödriva på vår gård.

1900. Den 13 april råkade isen.

Den 12 maj satte vi potäter.

1901. Den 27 april råkade isen.

1902. Den 2 maj råkade isen.

Den 6 maj var det 4 gr. kallt.

Den 14 maj hade vi första regndag.

Den 17 maj snöväder.

Den 19 september hade vi 4 grader kallt.

Den 1 oktober snöväder.

1903. Den 22 mars hördes lärkan.

Den 31 mars råkade isen.

Den 27–28 april var det 22 graders värme (i solen).

Den 6 maj stort snöväder.

Den 15 september första frosten.

Den 1 oktober första snöväder.

Den 5 okt. var vägen till Åminne igendrivad.

Den 11 okt. var det 16 grader kallt.

1904. Den 22 april råkade isen.

Den 26 maj snöväder.

1905. Den 26 april råkade isen med ovanligt mycket vatten. Hela vintern mycket snö.

1906. Den 14 april råkade isen.

1907. Den 19 april råkade isen

1908. Den 18 april råkade isen

Påsk (19–20 april) stort snöväder.

1909. Anteckningar saknas.

1910. Den 16 april råkade isen. Den 20 april fingo vi färsk fisk.

Den 24 april började det grönska på buskar. Fjärden var öppen.

Den 17 maj satte vi potäter. Vi släppte ut korna.

Den 20 sådde vi korn.

1911. Den 20 april råkade isen.

Den 15 maj sådde vi havra.

Den 19 satte vi potäter.

Den 8–9–10 juni var snöväder.

1912. Den 1 och 2 januari regnade det, så att marken var bar.

Den 1 mars kärreföre.

Den 2 oktober kom snö.

Isen d. 28 november.

1913. Den 12 april råkade isen.

1914. Anteckningar saknas.

1915. I mars 24 grader kallt.

Den 13 april såg man spilintan.

Den 15 april första dagen med kärra.

Den 22 april råkade isen.

Den 2 maj snöväder och kall blåst.

Den 3 maj 3 grader kallt.

Ha nu dessa anteckningar något annat värde än att blott ge tillfälliga upplysningar om ett och annat? Den uppmärksamme läsaren kan här finna rätt mycket.

Dessa anteckningar upplysa t.ex. att havren begynte i denna gård odlas försöksvis på 1860-talet, men först från början av 1880-talet i större mängd. Om förhållandet var likadant i hela Yttermalaks återstår att efterforska.

Av siffrorna över vad som skördats, se vi, att på detta hemman skördats åren 1863–83 i medeltal årligen:

9 $\frac{3}{4}$ t:r råg, 13 t:r korn = 21,8 t:r spannmål och 39 t:r potäter.

Dessa siffror visa vidare, att det var svaga sädesår 1863, 1866, 1867, 1872 och 1874.

Goda år voro 1864, 1868, 1870, 1873, 1875 och 1878.

Anteckningarna över islossningen i Malaks å visa, att det varit sena vårar 1867, 1877, 1881, 1887 1902 och 1909 och tidiga vårar 1873, 1878, 1884, 1886, 1890, 1894, 1903 och 1913.

Medeltider för islossningarna har varit i Malaks å:

1867–1890 den 24 april

1891–1915 den 20 april

1867–1915 den 22 april

Islossningen i Malaks å inträffar således i vanliga fall samma dag som i Kyro älv.

Dessa anteckningar kunna för övrigt lämna goda bidrag till en **lantbruksalmanacka** för Malaks, nämligen en som skulle visa den vanliga tiden för olika tilldragelser och arbeten. Anteckningarna kunna för sådant ändamål sammanfattas sålunda:

April

22 Islossning i ån.

Maj

15 Havre börjar sås.

17 Potäter börja sättas.

20 Korna släppas ut på bete.

26 Kornet börjar sås.

Detta sista försök visar, att man borde ha tillgång till flera års anteckningar över väderlek- och årsväxtförhållanden samt om olika lantbruksarbeten året om, innan man finge en normal almanacka för alla månader i året. I händelse även andra än odal mannen i Yttermalaks och hans dotter upptecknat något på denna ort, borde det bli känt och tillvarataget eller publicerat.

De, som företaga sig att börja göra dylika uppteckningar för sin hemort, skola en vacker dag göra en oväntad upptäckt: de se mera i hembygden än förr och finna där mera som väcker intresse, hemkänsla, hembygds kärlek.

K. V. Å.

[K.V. Åkerblom]